KLÍČOVÉ TÉMA[1]
Článek 8
Náhradní mateřství

(Naposledy aktualizováno: 31/08/2025)

Úvod

Náhradním mateřstvím se rozumí praxe, při níž náhradní matka souhlasí s tím, že otěhotní a porodí dítě, aby následně pozbyla veškerých rodičovských práv vůči dítěti ve prospěch jiné osoby nebo páru („zamýšlení rodiče“).

Náhradní mateřství lze rozdělit do dvou kategorií: „tradiční náhradní mateřství“ a „gestační náhradní mateřství“. Při tradičním náhradním mateřství je náhradní matka uměle oplodněna buď zamýšleným otcem, nebo anonymním dárcem a dítě odnosí. Dítě je tak geneticky spřízněno s náhradní matkou, která poskytla vajíčko, a se zamýšleným otcem nebo anonymním dárcem. Při gestačním náhradním mateřství je zamýšlené matce nebo anonymní dárkyni odebráno vajíčko a oplodněno spermatem zamýšleného otce nebo anonymního dárce. Oplodněné vajíčko nebo embryo je poté přeneseno do náhradní matky, která dítě odnosí. Dítě je tak geneticky spřízněno s ženou, která darovala vajíčko, a se zamýšleným otcem nebo dárcem spermatu, nikoli však s náhradní matkou.

Zásady vyplývající ze stávající judikatury

- Dohody o náhradním mateřství vyvolávají citlivé etické otázky a mohou být též v rozporu s oprávněnými zájmy států, pokud jde o ochranu dětí před obchodováním s lidmi a dodržování pravidel pro mezinárodní osvojení, které Soud označil za „velmi závažné veřejné zájmy“ (*Paradiso a Campanelli proti Itálii* [velký senát], 2017, § 203–204, CZE).
- Soud nicméně připustil, že se článek 8 může vztahovat na případný vztah, který se může vyvinout mezi zamýšlenými rodiči a dítětem, i když rodinný život ještě plně nezačal (*D. a ostatní proti Belgii* (rozhodnutí), 2014, § 49).
- Existence rodinného života je pro účely článku 8 skutkovou otázkou, při jejímž posuzování soud zohlední citové vazby mezi rodinnými příslušníky, dobu strávenou v rodinném vztahu a existenci či neexistenci biologických vazeb mezi dotčenými osobami. V případě neexistence biologické vazby bude doba společného soužití potřebná k založení rodinného života delší (*D. a ostatní proti Belgii* (rozhodnutí), 2014, § 49, *Paradiso a Campanelli proti Itálii* [velký senát], 2017, § 151–157, CZE a *Valdís Fjölnisdóttir a ostatní proti Islandu*, 2021, § 59–62, CZE).
- Při posuzování existence rodinného života může Soud rovněž přihlédnout k „jistotě veškerých právních vazeb“, včetně souladu chování rodičů s vnitrostátním i mezinárodním právem (*Paradiso a Campanelli proti Itálii* [velký senát], 2017, § 147–158, CZE; srov. *Valdís Fjölnisdóttir a ostatní proti Islandu*, 2021, § 59–62, CZE).

[1] Vypracováno kanceláří Soudu. Pro Soud není závazné.

Původní text je použit se souhlasem Rady Evropy a Evropského soudu pro lidská práva. Tento překlad, včetně doplnění odkazů na české překlady rozhodnutí nebo jejich shrnutí, byl pořízen Ministerstvem spravedlnosti České republiky na základě dohody s Radou Evropy a Evropským soudem pro lidská práva a je výhradní odpovědností Ministerstva spravedlnosti České republiky.

- I když rodinný život není založen, může se přesto uplatnit článek 8 týkající se „soukromého života“ (*Paradiso a Campanelli proti Itálii* [velký senát], 2017, § 161–165, CZE a *A.M. proti Norsku*, 2022, § 110–111).
- Zásah do práv podle článku 8, ať již v rámci rodinného nebo soukromého života, může být způsoben odmítáním právního uznání vztahu mezi rodičem a dítětem nebo odloučením dítěte od rodičů, ať již dočasným nebo trvalým.

Odmítání uznat vztah:

- Soud připustil, že pokud stát odmítá uznat vztah mezi rodičem a dítětem vzniklý na základě dohody o náhradním mateřství uzavřené v zemi, kde je taková dohoda legální, může sledovat legitimní cíl („ochranu zdraví“ a „ochranu práv a svobod jiných“), pokud je cílem chránit děti a náhradní matky tím, že bude odrazovat své státní příslušníky od toho, aby využívali metody asistované reprodukce, které jsou na jeho vlastním území zakázány, mimo jeho území (*Mennesson proti Francii*, 2014, § 62, CZE*; Labassee proti Francii*, 2014, § 54; *Valdís Fjölnisdóttir a ostatní proti Islandu*, 2021, § 65, CZE).
- Mezi členskými státy nepanuje shoda ohledně zákonnosti náhradního mateřství ani ohledně právního uznání vztahů mezi dítětem a zamýšleným rodičem: státům proto musí být v zásadě poskytnut široký prostor pro uvážení, pokud jde o úpravu náhradního mateřství i pokud jde o uznání těchto vztahů mezi dítětem a rodičem. Jelikož však vztah dítěte a rodiče tvoří podstatný aspekt identity člověka, bude prostor pro uvážení užší, pokud Soud posuzuje zásah do práv dítěte podle článku 8 způsobený nedostatkem formálního uznání jeho rodinných vazeb (*Mennesson proti Francii*, 2014, § 77–80, CZE; *Labassee proti Francii*, 2014, § 56–59; *Posudek č. P16–2018–001*, 2019, § 43–44, CZE).
- Vždy, když se jedná o situaci týkající se dítěte, je prvořadý zájem dítěte (*A.L. proti Francii*, 2022, § 52, CZE). Tato situace nabývá zvláštního rozměru v případě, kdy jeden ze zamýšlených rodičů je zároveň biologickým rodičem dítěte, a to s ohledem na význam biologického rodičovství jako součásti identity (*Mennesson proti Francii*, 2014, § 100, CZE).
- Článek 8 Úmluvy však vyžaduje pouze to, aby vnitrostátní právní předpisy umožnily uznání právního vztahu mezi dítětem narozeným v zahraničí na základě dohody o náhradním mateřství a zamýšleným otcem, pokud je biologickým otcem. Neexistence takové možnosti porušuje právo dítěte na respektování jeho soukromého života (*Mennesson proti Francii*, 2014, § 97–100, CZE). Soud dále neshledal „žádný důvod“ pro odlišný přístup v případech, kdy se dítě narodilo náhradní matce v žalovaném státě (*H proti Spojenému království* (rozhodnutí), 2022, § 56, CZE).
- V případech asistované reprodukce spadá právní domněnka, že žena, která dítě porodila, je jeho matkou, a pokud je vdaná, že její manžel je otcem, do širokého prostoru pro uvážení, který mají státy při rozhodování o těchto otázkách. Článek 8 nevyžaduje, aby byl biologický otec zapsán jako otec dítěte do rodného listu v okamžiku narození (*H proti Spojenému království* (rozhodnutí), 2022, § 54, CZE).
- Pokud se dítě narodí na základě dohody o gestačním náhradním mateřství v zahraničí v situaci, kdy bylo počato s použitím gamet zamýšleného otce a vajíček dárkyně (třetí osoby) a zamýšlená matka je v rodném listě zákonně vystaveném v zahraničí označena jako matka v právním smyslu, vyžaduje právo dítěte na respektování jeho soukromého života rovněž to, aby vnitrostátní právní předpisy stanovily možnost uznání právního vztahu rodiče a dítěte se zamýšlenou matkou (*Posudek č. P16–2018–001*, 2019, § 37–46, CZE); viz také *K.K. a ostatní proti Dánsku*, 2022, § 74–77). Volba prostředků, jimiž lze dosáhnout uznání právního vztahu mezi dítětem a zamýšlenou matkou, spadá do prostoru daného státu pro uvážení. Jakmile se však vztah mezi dítětem a zamýšlenou matkou stane „v praxi skutečností“, musí být možné „rychle a účinně“ uplatnit postup stanovený pro uznání tohoto vztahu ve vnitrostátních

právních předpisech (Posudek č. P16–2018–001, 2019, § 51–55, CZE).

- Očekávat, že zamýšlená matka zahájí řízení o osvojení, aby byla uznána za matku v právním smyslu, by nepředstavovalo pro děti narozené v zahraničí na základě dohody o gestačním náhradním mateřství přílišnou zátěž (*C a E proti Francii* (rozhodnutí), 2019, § 43).
- Povinnost, aby byly děti narozené na základě dohody o náhradním mateřství osvojeny, aby bylo zajištěno uznání vztahu mezi genetickou matkou a jejím dítětem, proto neporušuje právo matky na soukromý život (*D proti Francii*, 2020, § 63–72, CZE, s použitím zásad stanovených ve věci *Mennesson proti Francii*, 2014, CZE, a *Posudek č. P16–2018–001*, 2019, CZE).
- Při zkoumání nezbytnosti zásahu do rodinného života Soud přihlédne k existenci skutečných a praktických překážek v rodinném životě a k opatřením, která žalovaný stát učinil k úpravě a zajištění svazku mezi stranami (*Valdís Fjölnisdóttir a ostatní proti Islandu*, 2021, § 75, CZE).
- Řízení týkající se vztahu mezi zamýšlenými rodiči a dítětem narozeným na základě dohody o náhradním mateřství musí být vedeno s mimořádnou pečlivostí, aby se zabránilo tomu, že právní otázky budou řešeny jako „hotová věc“ (*fait accompli*) (*A.L. proti Francii*, 2022, § 54, CZE); viz také *D.B. a ostatní proti Švýcarsku*, 2022, § 89, CZE).
- Aby bylo možné zajistit rychlý a účinný výsledek v souladu s nejlepším zájmem dítěte při navazování rodičovského vztahu mezi biologickým rodičem a dítětem narozeným v důsledku náhradního mateřství v zahraničí, musí být rozhodovací proces dostatečně zaměřen na nejlepší zájem dítěte, bez nadměrného formalismu a schopný dosáhnout tohoto zájmu nezávisle na možných procesních vadách; a vnitrostátní soudy jsou povinny spolupracovat se stranami tak, že jim sdělí řešení zvolená systémem, bez ohledu na požadavky dotčených stran (viz *C proti Itálii*, 2023, § 68).

Odloučení dítěte od zamýšlených rodičů:

- Soud rozlišuje případy odloučení od případů týkajících se odmítnutí registrace rodných listů, neboť se nejedná o otázky identity dítěte a uznání genetického původu.
- Navíc vzhledem k tomu, že důvodem odloučení, ať již dočasného nebo trvalého, je často potřeba ověřit totožnost dítěte a/nebo jej ochránit před obchodováním s lidmi nebo nezákonným osvojením („velmi závažné veřejné zájmy“), Soud připustil, že prostor pro uvážení je obecně v těchto případech široký.
- Zejména shledal, že prodleva orgánů při povolování příjezdu dítěte na území státu do doby, než získá dostatečné důkazy o rodinném vztahu mezi dítětem a zamýšlenými rodiči, byla v rámci prostoru pro uvážení státu, a stížnost podanou podle článku 8 zamítl (*D. a ostatní proti Belgii* (rozhodnutí), 2014, § 58–59 a § 63).
- Soud připustil, že i v případě trvalého odloučení může převážit i veřejný zájem, zejména pokud rodiče jednali v rozporu s důležitými ustanoveními vnitrostátních právních předpisů, což v důsledku znamená, že i trvalé odebrání dítěte může být v rámci prostoru pro uvážení státu (*Paradiso a Campanelli proti Itálii* [velký senát], 2017, § 215, CZE).

Významné příklady

- *Paradiso a Campanelli proti Itálii* [velký senát], 2017 – týkající se trvalého odebrání dítěte narozeného prostřednictvím náhradní matky, kdy ani jeden z rodičů nebyl biologicky spřízněn s dítětem a zamýšlení rodiče jednali v rozporu s italským právem, CZE;
- *Mennesson proti Francii*, 2014, CZE a *Labassee proti Francii*, 2014 – dva z řady případů proti Francii, které se týkaly nedostatečného právního uznání vztahu mezi zamýšlenými rodiči a dětmi narozenými v zahraničí prostřednictvím náhradní matky (viz též *Valdís Fjölnisdóttir a*

ostatní proti Islandu, 2021, CZE);

- *D. a ostatní proti Belgii* (rozhodnutí), 2014 – týkající se dočasného odloučení od rodiny v důsledku prodlení s vydáním cestovního dokladu umožňujícího dítěti vycestovat do Belgie se zamýšlenými rodiči;
- *C a E proti Francii* (rozhodnutí), 2019 a *D proti Francii*, 2020, CZE – týkající se požadavku, aby genetická matka osvojila dítě narozené na základě dohody o náhradním mateřství, a tím dosáhla právního uznání vztahu;
- *S.-H. proti Polsku* (rozhodnutí), 2021, CZE – týkající se neudělení polského občanství dvěma dětem narozeným na základě dohody o náhradním mateřství, které žily v Izraeli se zamýšlenými rodiči, kteří byli oba izraelskými státními příslušníky (přičemž jeden z nich měl rovněž polské občanství);
- *A.M. proti Norsku*, 2022 – týkající se zamítnutí povolení zamýšlené matce osvojit dítě za situace, kdy biologický otec svůj souhlas odepřel;
- *A.L. proti Francii*, 2022, CZE – týkající se nepřiměřených průtahů v řízení o určení otcovství k dítěti narozenému prostřednictvím náhradního mateřství;
- *H proti Spojenému království* (rozhodnutí), 2022, CZE – týkající se automatického uznání náhradní matky a jejího manžela za „matku“ a „otce“ dítěte.

Související (ale odlišná) témata

Článek 8:

- Lékařsky asistovaná reprodukce: *Evans proti Spojenému království* [velký senát], 2007, CZE;
- Lékařsky asistovaná reprodukce: *Dickson proti Spojenému* [velký senát], 2007, CZE;
- Zákaz dárcovství spermatu a vajíček s možností využít těchto služeb mimo danou jurisdikci: *S.-H. proti Rakousku* [velký senát], 2011, CZE;
- Právní uznání vztahů osob stejného pohlaví: *Oliari a ostatní proti Itálii*, 2015, CZE;
- Nemožnost získat embrya pro účely implantace: *Nedescu proti Rumunsku*, 2018;
- *Lékařsky asistovaná reprodukce: Petithory Lanzmann proti Francii* (rozhodnutí), 2019, CZE.

Článek 8 a článek 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě:

- Zákaz darování embryí in vitro pro vědecký výzkum: *Parrillo proti Itálii* [velký senát], 2015, CZE.

KLÍČOVÉ ODKAZY NA JUDIKATURU

Zásadní případy:

- *Mennesson proti Francii*, č. 65192/11, 26. června 2014;

  CZE

- *D. a ostatní proti Belgii* (rozhodnutí), č. 29176/13, 8. července 2014;
- *Paradiso a Campanelli proti Itálii* [velký senát], č. 25358/12, 24. ledna 2017;

  CZE

- *Posudek č. P16–2018–001* týkající se uznání právního vztahu mezi rodičem a dítětem v případě dítěte narozeného prostřednictvím gestačního náhradního mateřství v zahraničí a zamýšlenou matkou vnitrostátními právními předpisy [velký senát], žádost č. P16–2018–001, francouzský kasační soud, 10. dubna 2019.

  CZE

Ostatní případy podle článku 8

- *Labassee proti Francii*, č. 65941/11, 26. června 2014 (neporušení článku 8 (rodinný život), porušení článku 8 ve vztahu k respektování soukromého života dítěte;
- *Foulon a Bouvet proti Francii*, č. 9063/14 a 10410/14, 21. července 2016 (neporušení článku 8 (rodinný život), porušení článku 8 ve vztahu k respektování soukromého života dětí;
- *C a E proti Francii* (rozhodnutí), č. 1462/18 a 17348/18, 19. listopadu 2019 (nepřijatelnost – zjevná neopodstatněnost);
- *D proti Francii*, č. 11288/18, 16. července 2020 (neporušení článků 8 a 14 ve spojení s článkem 8);

  CZE

- *S.-H. proti Polsku* (rozhodnutí), č. 56846/15 a 56849/15, 16. listopadu 2021 (nepřijatelnost – neslučitelnost *ratione materiae*);

  CZE

- *Valdís Fjölnisdóttir a ostatní proti Islandu*, č. 71552/17, 18. května 2021 (neporušení článku 8);

  CZE

- *A.M. proti Norsku*, č. 30254/18, 24. března 2022 (neporušení článků 8 a 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8);
- *A.L. proti Francii*, č. 13344/20, 7. dubna 2022 (porušení článku 8);

  CZE

- *H proti Spojenému království* (rozhodnutí), č. 32185/20, 31. května 2022 (nepřijatelnost – zjevná neopodstatněnost);

  CZE

- *D.B. a ostatní proti Švýcarsku*, č. 58252/15 a 58817/15, 22. listopadu 2022 (porušení článku

8 ve vztahu k porušení práva na respektování soukromého života dítěte a nebylo nutné zkoumat stížnostní námitku ve vztahu k právu na respektování rodinného života ve smyslu článku 8; neporušení článku 8 ve vztahu k právu prvního a druhého stěžovatele na respektování jejich rodinného života);

CZE

- *K.K. a ostatní proti Dánsku*, č. 25212/21, 6. prosince 2022 (neporušení článku 8 (rodinný život), neporušení článku 8 ve vztahu k právu prvního stěžovatele na respektování jeho soukromého života, porušení článku 8 ve vztahu k právům dětí na respektování jejich soukromého života;
- *C proti Itálii*, č. 47196/21, 31. srpna 2023 (porušení článku 8, pokud jde o právo stěžovatelky na respektování jejího soukromého života, jelikož vnitrostátní soudy odmítly zapsat do italské matriky jméno jejího biologického otce, jak bylo uvedeno v zahraničním rodném listu stěžovatelky; a neporušení článku 8, pokud jde o odmítnutí zapsat do rejstříku jméno zamýšlené matky, protože ta měla podle vnitrostátního práva právo adoptovat dítě).